

Konačno rešenje ili status quo

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) okupio je 18. juna 2019. u Prištini grupu političara, analitičara i predstavnika civilnog društva kako bi razmotrili novu dinamiku u odnosima između Srbije i Kosova, kao i korake koje bi trebalo preduzeti kako bi se ponovo pokrenuo dijalog. Okrugli sto je deo šire inicijative CIG-a posvećene odnosima Kosova i Srbije koja je podržana i implementira se u saradnji sa Saveznim ministarstvom spoljnih poslova Švajcarske.

Učesnici okruglog stola su tokom diskusija izneli nekoliko zaključaka i preporuka:

- *Transatlantski konsenzus i mapa puta.* SAD i EU treba da se slože oko nekoliko vodećih principa i da oblikuju zajedničko razumevanje o konačnom rešenju. Iako je konačni željeni rezultat očigledan - normalizacija odnosa između dve nezavisne države - nije jasno na koji način će se doći do njega. Stoga je mapa puta izgrađena na konsenzusu SAD i EU neophodan korak kako bi se došlo do ovog rezultata. SAD i EU bi takođe trebalo da garantuju sprovođenje konačnog sporazuma.
- *Nemačko-francuska inicijativa: kupovina vremena ili nuđenje rešenja?* Zbog nedostatka posvećenosti za preduzimanje hrabre inicijative, EU jednostavno kupuje vreme kroz procese kao što je dijalog u Briselu i od nedavno inicijativa Merkel-Makron. Ozbiljna inicijativa treba da obuhvati: a) jasne smernice i principe oko konačnog rešenja zasnovane na konsenzusu, i b) mapu puta za integraciju Srbije i Kosova u EU sa jasnim „domaćim zadacima“, vremenskim rasporedima i obavezom EU da politički i finansijski podrži njihovu tranziciju. Čini se da inicijativa Berlina i Pariza ne uključuje ova dva elementa. Inicijativa takođe nosi neke rizike: ako Merkel i Makron ne uspeju, niko drugi se neće usuditi da preuzme taj proces. Dakle, ako ovaj proces ne uspe, šteta za dijalog bi bila dugoročna. Neki od učesnika su rekli da problem nije u međunarodnim predstavnicima, nego kosovskim i srpskim. „Teško je imati bolji proces od Briselskog dijaloga, jer nije bila u pitanju nemogućnost Federike Mogerini da posreduje, već u činjenici da Priština i Beograd nisu spremni na hrabre kompromise.“
- *Ako niste u stanju da rešite sukob, onda ga regulišite.* Idealno rešenje bi bila potpuna normalizacija odnosa Kosova i Srbije. Međutim, međunarodni i lokalni akteri takođe treba da imaju i plan B: kako da regulišu sukob kroz saradnju. Time bi se pitanje statusa ostavilo po strani, ali bi se uspostavila institucionalna saradnja, uključujući i saradnju između policije i sudova. Obe strane imaju interes da se uključe u dijalog i ostvare svoje interese putem kompromisa i pregovaranja. Briselski dijalog funkcionisao je po sličnim principima: na primer, nije došlo do priznavanja putnih dokumenata, ali je njihova upotreba regulisana. To ipak nije idealna opcija. Plan B treba da bude primenjen samo kao poslednje sredstvo.

- *Liderima Srbije i Kosova se ne žuri da sklope dogovor.* Čini se da lideri Kosova i Srbije ne žure da poboljšaju situaciju „kod kuće“ i reše spor o statusu. Demokratija u Srbiji i na Kosovu je u veoma lošem stanju. Lideri se boje da bi jačanje vladavine prava uticalo na njihove lične interese. „Postojanje snažne vladavina prava prvo bi „ugrizlo“ same lidere.“ Srbija ima Poglavlje 35, koje poziva na sveobuhvatnu normalizaciju sa Kosovom, ali nije u žurbi da ga sprovede sada kada bi druga, teža poglavlja, kao što su 23 i 24, ionako odložila članstvo u EU. Takođe, čini se da lideri uopšte nisu zainteresovani da se uspostavi puna vladavina prava. „Oni više vole da vladaju u slabim i nerazvijenim državama nego da budu u zatvoru u državama sa snažnom vladavinom prava.“ Spor o statusu je savršen sukob koji održava kosovske i srpske lidere na vlasti. Razrešenje sukoba će imati posledice po njihovu moć, „tako da nije verovatno da će iseći granu na kojoj sede.“
- *Koliko je važno priznanje Kosova za Kosovo?* Ne u velikoj meri. Ipak, cela spoljna politika Kosova je usredsređena na dobijanje priznanja od strane Srbije, što ima za posledicu da se čini da Kosovo ne može da se pomeri ni centimetar bez priznanja. To je Beogradu dalo mnogo uticaja i moći. Kao da fokus cele vlade, predsednika i parlamenta na ovo pitanje nije bio dovoljan, Kosovo je usvojilo čak i Zakon o dijalogu i uspostavilo veliki pregovarački tim, koji je Ustavni sud nedavno proglasio nelegalnim. Težište kosovskih institucija na dobijanju priznanja od strane Srbije dovelo je do toga da Beograd veruje da za uzvrat može dobiti nešto veliko. Izjave predsednika Tačija da će „Kosovo postati Palestina bez priznanja Srbije“ samo su pogoršale situaciju. Zabluda je da će nakon što Srbija prizna Kosovo Rusija podržati članstvo Kosova u UN, i da će potom uslediti i priznanja od pet država članica EU koje i dalje ne priznaju nezavisnost. Kosovski lideri su instrumentalizovali spor sa Srbijom kako bi sakrili loše upravljanje Kosovom. „Svi govore o Srbiji, ali niko se ne bavi vladavinom prava, obrazovanjem i zdravstvom.“ Neki učesnici su, međutim, rekli da je priznanje Srbije ključno za Kosovo, ali da se verovatno neće dogoditi u „postojećim granicama Kosova.“
- *Retorika lidera se nalazi van kontrole.* Kosovski i srpski zvaničnici više se ne suzdržavaju od rasističkih izjava, govora mržnje i otvorenih teritorijalnih zahteva. Ova retorika podriva šanse za nastavak dijaloga i utiče na odnose između Srba i Albanaca na Kosovu. Uprkos takvoj retorici, status quo se održava. Neki su rekli da je namera iza inicijative Merkel-Makron zapravo da se sukobom upravlja, a ne da se on reši. „Inicijativa ima za cilj upravljanje statusom quo.“
- *Potrebno je izgraditi veću privlačnost kosovskog identiteta.* Predsednik Trump nije sam u posmatranju identiteta kao etničke kategorije a ne građanske. Građani Kosova imaju isti problem. S obzirom na to da su nacionalni identiteti „zamišljeni,“ etnički identiteti na Kosovu, srpski i albanski, prevlađaće nad državnim-kosovskim identitetom u godinama koje dolaze. Albanci i Srbi treba da imaju nešto zajedničko, nešto što dele. Njihov identitet može biti prvo građanski, pa tek onda etnički, ali „građanska“ kategorija mora postati smislenija i vidljivija. Etničke zajednice treba podjednako da dele kolektivne benefite: bezbednost, stabilnost i ekonomski prosperitet, koje su glavne vrednosti na kojima počiva građanska država. Mnogi Srbi ne smatraju da imaju jednak pristup kolektivnim benefitima. „Kada slušate kosovske političare i analizirate njihove postupke, jasno je da oni vide Kosovo kao državu Albanaca, a ne kao državu građana Kosova.“ Političari nastavljaju da definišu državu Kosovo u istorijskom smislu, kao rezultat borbe protiv Srbije. Ovo je pristup koji je isključiv prema etničkim zajednicama. U ovom kontekstu, Srbima je teško da prebace svoju

identifikaciju sa „etničke“ na „državnu“. „Ne možemo očekivati da će manje zajednice postati građanski orijentisane dok je većinska zajednica i dalje snažno etnički orijentisana.“ Za Albance je lakše da se poistovete sa Kosovom jer oni već definišu Kosovo kao državu Albanaca. Nekoliko učesnika je navelo da je potrebno izgraditi širu privlačnost kosovskog identiteta.

Učesnici

Ardian Arifaj, savetnik predsednika Kosova

Belul Beqaj, analitičar

Ilir Deda, poslanik u Skupštini Kosova, Alternativa

Aida Derguti, poslanica u Skupštini Kosova, Socijaldemokratska partija

Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Bajram Gecaj, savetnik predsednika, Demokratski savez Kosova

Ardian Gjini, gradonačelnik Đakovice; zamenik predsednika, Alijansa za budućnost Kosova

Una Hajdari, novinar

Vincent Hug, prvi sekretar, Amasada Švajcarske na Kosovu

Dalibor Jevtić, zamenik predsednika Vlade Kosova

Jeta Krasniqi, projektni menadžer, Kosovski demokratski institut

Jean-Hubert Lebet, Amasador Švajcarske na Kosovu

Ljubisa Mijačić, analitičar

Branislav Nešović, analitičar

Nenad Radosavljević, predsednik upravnog odbora, Mreža srpskih TV stanica na Kosovu

Lazar Rakić, programski menadžer, Centar za medijaciju u Mitrovici

Naim Rashiti, izvršni direktor, Balkanska grupa za istraživanje javnih politika

Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Korab Sejdiu, nezavisni poslanik u Skupštini Kosova

Boban Simić, programski menadžer, Aktiv

Sanja Sovrlić, izvršni urednik, Crno beli svet

Xhelal Svecla, poslanik u Skupštini Kosova, Pokret „Samoopredeljenje“